

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Милан Вукић, мастер прехранбеног инжењерства

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију
04.09.2020. године, Наставно-научно веће Технолошког факултета Нови Сад.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
  - **Др Александар Фиштеш**, редовни професор, Прехранбено инжењерство, 25.02.2020. године, Технолошки факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду, председник.
  - **Др Драгана Шороња-Симовић**, ванредни професор, Прехранбено инжењерство, 01.08.2017. године, Технолошки факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду, ментор.
  - **Др Сунчица Коцић-Танацков**, доцент, Прехранбено инжењерство, 1.10.2017. године, Технолошки факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду, члан.
  - **Др Елизабет Јанић Хајнал**, научни сарадник, Биотехничке науке – прехранбено инжењерство, 29.10.2015. године, Научни институт за прехранбене технологије у Новом Саду, Универзитет у Новом Саду, члан.
  - **Др Никола Шкоро**, виши научни сарадник, Природно-математичке науке-физика, 25.04.2018. године, Институт за физику, Универзитет у Београду, члан.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Милан, Стево, Вукић
2. Датум рођења, општина, држава:
14.08.1988, Сарајево, Босна и Херцеговина
3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив
Универзитет у Источном Сарајеву, Технолошки факултет, Хемијско инжењерство и технологија, Мастер прехранбеног инжењерства
4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија
2013, Прехранбено инжењерство
5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:
-
6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
-

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Утицај хладне атмосферске плазме на технолошки квалитет и безбедност пшеничног брашна

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација дипл. инж. Милана Вукића је написана на српском језику, ћириличним писмом, на 164 стране А4 формата. Садржај тезе са прегледом литературе и оригиналним резултатима истраживања је веома прегледно и јасно изложен у седам поглавља, 25 табела и 48 графика и 373 литературна навода.

Садржај дисертације подељен је у 7 поглавља:

1. **Увод** (стр. 1-2)
2. **Преглед литературе** (стр. 3-51)
3. **Циљ рада** (стр. 52-52)
4. **Материјали и методе рада** (стр. 53-71)
5. **Резултати и дискусија** (стр. 72-136)
6. **Закључак** (стр. 137-141)
7. **Цитирана литература** (стр. 141-164).

Дисертацију чине и кључна документацијска информација са изводом на српском и енглеском језику и садржај.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Увод представља кратак осврт на проблематику истраживања, јасно истичући значај одређивања параметара који дефинишу технолошки квалитет пшеничног брашна. Такође се указује и на нове технолошке могућности које могу допринети побољшању квалитета пшеничног брашна. Посебан акценат је стављен на опис технологије хладне атмосферске плазме и могућности њене употребе у прехрамбеној индустрији.

У поглављу **Преглед литературе** приказана су досадашња релевантна научна сазнања везана за предмет истраживања. Преглед литературе је груписан у осам целина са свим битним сегментима који су у оквиру ове тезе обрађивани. У првом и другом делу су веома детаљно презентована сазнања о повезаности полимера (скроб, нескробни полисахариди-влакна и протеини) пшеничног брашна са технолошким квалитетом брашна. Посебна пажња у трећем и четвртном потпоглављу посвећена је протеинима пшеничног брашна, глијадинима и глутенинима, који имају кључну улогу у развоју глутена током замеса теста. У четвртном делу дат је лиратурни преглед везан за процену технолошког квалитета пшеничног брашна, односно најзначајнијих метода које користе за одређивање реолошких својстава теста и пецивних својстава брашна. Део пажње је усмерен на методу способности задржавања раствора (SRC метода), која је због брзине анализе и мале количине узорка све више у фокусу научне јавности која се бави проблематиком квалитета брашна. У следећем делу дат је основни приказ значаја побољшивача технолошког квалитета пшеничног брашна. Потенцијал технологије хладне атмосферске плазме у прехрамбеном инжењерству анализиран је на основу резултата досадашњих истраживања у седмом потпоглављу. Преглед литературе се завршава систематичним приказом информација о микотоксилошкој безбедности пшеничног брашна, као и техника за редукцију присуства микотоксина у пшеничном брашну са посебним нагласком на *Alternaria* токсине.

Циљ ове докторске дисертације дефинисан је у оквиру посебног поглавља **Циљ рада**. У овом делу образложена је потреба за истраживањима и јасно дефинисан главни циљ и подциљеви фаза истраживања које су планиране у оквиру дисертације.

Поглавље **Материјали и методе** докторске дисертације подељен је у два потпоглавља у којима су детаљно описане коришћене сировине, експериментални дизајн, примењени експериментални

поступци и методе статистичке анализе добијених резултата. У првом делу дат је дијаграм млевења пшенице и добијање пасажних брашна која су била предмет истраживања прве експерименталне фазе дисертације, као и подаци о материјалима и условима третмана пшеничног брашна хладном атмосферском плазмом који су коришћени и примењени у другој и трећој фази истраживања. Такође је дат приказ и стандардних и савремених метода за процену технолошког квалитета и микотоксиколошке безбедности испитиваних узорка пшеничног брашна, методе пробног печења и поступака за одређивање физичких и сензорских показатеља квалитета хлеба.

Поглавље **Резултати и дискусија** подељено је у четири целине где су табеларно и графички са одговарајућом дискусијом приказани резултати истраживања.

У првој целини овог поглавља, испитана је могућност примене SRC методе, као алтернативе емпиријским реолошким методама у дефинисању квалитета пасажних брашна. На основу корелационе анализе утврђени су односи између параметра SRC методе и параметара фаринографских и екстензографских реолошких метода. Такође је развијен и модел за предвиђање реолошких параметара на основу SRC методе, што је омогућило да се испитивања утицаја хладне атмосферске плазме на квалитет брашна у другој фази базира на SRC параметрима.

У другој целини најпре су представљени резултати спектроскопске и електричне карактеризације извора хладне атмосферске плазме, а потом и резултати оптимизација третмана пшеничног брашна хладном атмосферском плазмом. Осим праћења промена ретенционе способности третираног брашна при различитим условима третмана, испитан је и утицај хладне атмосферске плазме на одређене реолошке параметре који не захтевају велику количину узорка за анализу (глутопик, модул еластичности), затим на хемијске параметре и конформацијске промене протеина пшеничног брашна (спектроскопска анализа). Експериментални резултати су статистички анализирани и на крају су применом метода одзивне површине и функције пожељности одабрана два оптимална третмана како би се испитао утицај третмана на пецивне особине пшеничног брашна.

У трећој целини, спроведена истраживања везана за утицај додатка третираног брашна при оптималним условима на квалитет три врсте хлеба: пшенични хлеб (основна врста), мешани хлеб са целим зрном (мешани хлеб), хлеб са мекињама (специјална врста хлеба). Промене у квалитету узорка хлеба анализирани су на основу одређивања физичких (запремина, текстурална својства, боја) и сензорских показатеља квалитета.

Четврта целина поглавља Резултати и дискусија обухвата детаљну анализу утицаја третмана хладне атмосферске плазме на микотоксиколошку безбедност пшеничног брашна. Прво су на „спајкованим“ узорцима пшеничног брашна *Alternaria* токсинима анализирани и описани утицаји третмана, а затим су испитани ефекти оптималног третмана на природно контаминираним узорцима брашна.

На основу добијених резултата и дискусије у претпоследњем поглављу изведени су **Закључци**. Презентовани закључци одговарају на постављене циљеве рада и могу се сматрати поузданим.

Последње поглавље **Литература** даје преглед коришћене литературе и обухвата 373 литературна навода. Избор референци је актуелан, стилски адекватан и примерен проучаваној тематици у оквиру дисертације.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

M21–Рад у истакнутом међународном часопису

1. Janić Hajnal, E., **Vukić, M.**, Pezo, L., Orčić, D., Puač, N., Škoro, N. & Šoronja Simović, D. (2019). Effect of Atmospheric Cold Plasma Treatments on Reduction of *Alternaria* Toxins Content in Wheat Flour. *Toxins*, 11(12), 704.

M23–Рад у међународном часопису

1. **Vukić, M.**, Hajnal, E. J., Mastilović, J., Vujadinović, D., Ivanović, M., & Šoronja-Simović, D. (2020). Application of solvent retention capacity tests for prediction of rheological parameters of

wheat flour mill streams. HEMIJSKA INDUSTRIJA, 74(1), 37-49.

M34–Саопштење са међународног скупа штампано у изводу

1. **Vukić, M.,** Puač, N., Škoro N., Šoronja-Simović, D., Petrović, Z. (2018). Treatment of flour by surface DBD source in air. In 24th Europhysics Conference on Atomic and Molecular Physics of Ionized Gases (ESCAMPIG XXIV), Glasgow, Scotland, UK, July 17-21, 2018.
2. **Vukić, M.,** Dapčević Hadnadjev, T., Hadnadjev, M., Šoronja Simović, D, Janić Hajnal, E., Mastilović, J. (2018). Atmospheric pressure cold plasma: an innovative technology to improve the rheological quality of wheat flour. Book of abstracts of the 4th International Congress “Food Technology, Quality and Safety”, October 23-25, 2018, Novi Sad, Serbia, p.61 ISBN 978-86-7994-054-4.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Закључци који се односе на испитивање могућности примене SRC методе у процени квалитета брашна:

- SRC метода има значајан аналитички потенцијал у дефинисању квалитета пасажних брашна јер потврђује да постоје статистички значајне разлике између првог и петог пасажног брашна, те последњих пасажних брашна редукције у односу на друга пасажна брашна која су бољег квалитета.
- Корелативном анализом утврђено је да се на основу параметара SRC методе веродостојно могу предвидети реолошке особине теста. Као поуздани параметри издвајају се параметри SRCLa и GPI који указују на квалитет протеина, затим SRCsU и SRCw док је значајност параметра SRCsO у предвиђању реолошких особина нешто мања. Параметри SRCLa и GPI су у негативној корелацији са фаринографском моћи упијања воде (FWA). Са друге стране, висока позитивна корелација потврђена је између параметра SRCsU, као и параметара SRCw и SRCsO и FWA. Параметар GPI је у корелацији са фаринографским стабилитетом теста (FST), али и са екстензографским параметрима: максимални отпор теста (R_{max}) и енергија (E). SRCLa је такође у позитивној корелацији са максималним отпором и енергијом.
- Мултиваријатна анализа са задовољавајућим степеном тачности потврђује добру способност моделовања реолошких параметара на основу вредности SRC параметара. Развијени PLSR модели омогућавају увид у односе између SRC параметара и емпиријско реолошких параметара. Због брзине, минималне количине узорка за анализу, али пре свега потврђене корелације са реолошким параметрима SRC метода представља алтернативни тест за уобичајену фаринографску и екстензографску емпиријску реолошку методу, које имају значајну улогу у дефинисању технолошког квалитета пшеничног брашна.

Закључци који се односе на испитиване утицаје третмана хладном атмосферском плазмом на технолошки квалитет брашна:

- Третман хладном атмосферском плазмом доводи до промена у садржају сулфхидрилних група, односно до промена у степену умрежености протеина глутена, што је потврђено применом и SRC методе. Параметри SRCLa и GPI опадају указујући на смањену моћ бубрења као последицу повећаног степена умрежености што такође доводи и до увећања модула еластичности G' .
- Знатно увећане вредности SRCsU укузују на могућност да третман хладном атмосферском плазмом изазива оксидационо гелирање арабиноксилана чиме се значајно увећава степен њиховог бубрења.
- Моделовање применом методологије одзивне површине указало је на могућност примене свих одабраних експерименталних метода, осим глутопик методе, за праћење утицаја хладне атмосферске плазме на квалитет пшеничног брашна.
- Уочене промене на пшеничним протеинима приписујемо ROS реактивним врстама хладне атмосферске плазме и њиховом интеракцијом, међутим, потребно је урадити и даља испитивања која ће објаснити уочена одступања у вредностима модула еластичности, глутен

индекса и саджаја влажног глутена при најинтезивнијем третману: време 180 s, растојање 6 mm и степен искоришћена заклона 0%.

- Применом већег степена искоришћена заклона, услед промена у просторно-временским параметрима дифузије, омогућава само стабилним реактивним врстама плазме да испоље оксидациони утицај на брашно.
- На основу спектроскопске анализе, утврђено је да третман хладном атмосферском плазмом доводи до промена у садржају секундарних протеинских структура. Правац промене секундарних протеинских структура зависи од услова третмана хладном атмосферском плазмом. Независно од услова третмана долази до увећања удела α -хеликс секундарних структура, а смањења удела β равни као и β -окрет + β равни структура у односу на контролни узорак са уделима од 28,35%, 37,81% и 22,24% по реду навођења. При интензивнијим условима третмана долази до поновног повећања удела β равни али не до вредности контролног узорка и у узорку 9 износи 37,21% а удели α -хеликс и β -окрет + β равни структура износе 31,81% и 20,55%.
- Процес моделовања третмана хладном атмосферском плазмом указао је на значајност појединачних услова третмана на посматране вредности параметара SRC методе и потребу спровођења поступка оптимизације према одговарајућем циљу третмана. Валидација развијених модела применом функције пожељности је показала да се предвиђања параметара одзива слажу у задовољавајућем степену са добијеним експерименталним подацима валидације, односно, да модели релативно добро описују утицај третмана хладном атмосферском плазмом на SRC параметре.

Закључци који се односе на утицај третмана, групе производа и њихових интеракција на квалитет готових производа:

- Резултати указују да је одабир два третмана, према одговарајућим циљевима третмана, усмерених на протеине и арабосилане као компоненте брашна подложне оксидацији, омоућио сагледавање утицаја различитог степена оксидације протеина и арабосилана третираног брашна на квалитет готових производа.
- Резултати испитивања квалитета различитих врста хлеба, пшенични хлеб, мешани хлеб од целог зрна и хлеб са мекињама, потврђују да примена третираног брашна хладном атмосферском плазмом може имати различит утицај на физичке и сензорске показатеље квалитета хлеба.
- Супституција пшеничног брашна третираним брашном доводи до смањења запремине хлеба. Интензите промене запремине зависи од услова третмана, али и од врсте хлеба. Третман брашна хладном атмосферском плазмом у трајању од 130 s, растојању узорка 30 mm и 0% искоришћења заклона доводи до статистички значајног смањења запремине за 12,7% пшеничног хлеба, мешаног хлеба са целим зрном и хлеба са мекињама. Други оптимални третман (30 s, 50 mm, 0%) нема статистички значајан утицај на вредности запремине ни једне испитиване врсте хлеба.
- Промене текстурних својстава хлеба са додатком третираног пшеничног брашна зависе од услова третмана хладном атмосферском плазмом, али и од врсте хлеба (основне, мешане или специјалне). Утврђене промене у текстури испитиваних узорка хлеба су очекиване с обзиром на претпоставку да третман пшеничног брашна хладном атмосферском плазмом доводи до полимеризације протеина глутена што утиче на развој глутена током замеса и физичке особине теста.
- Третмани брашна хладном атмосферском плазмом при оптималним условима, значајно мењају параметре боје, па се и супституцијом дела брашна код мешаних и специјалних врста хлеба могу постићи видљиве промене у боји средине.
- Промене пецивних својстава пшеничног брашна условљене су условима третмана, процентом супституције, али првенствено квалитетом брашна које се супституише третираним брашном. Изради хлеба од чистог третираног пшеничног брашна је неоправдана и са економског и са технолошког аспекта. Трошкови третмана у поменутом случају превазилазе побољшања технолошког квалитета, а евидентно је погоршање сензорских својстава због изражене горчине третираног брашна. Оправдана је примена хладне атмосферске плазме у циљу добијања третираног брашна које се може користити као побољшивач за слаба пшенична брашна или за

производњу специјалних врста хлеба.

Закључци који се односе на испитиване утицаје третмана хладном атмосферском плазмом на микотоксиколошку безбедност брашна:

- Резултати добијени у овом истраживању показују да хладна атмосферска плазма са SDBD побуђењем има велики потенцијал за разградњу испитиваних *Alternaria* токсина. Може се закључити да оба испитивана параметра третмана хладном атмосферском плазмом (време и растојање) утичу на степен редукције *Alternaria* токсина у матриксу пшенично брашно.
- Ефекте редукције испитиваних *Alternaria* токсина могу се приписати ROS реактивним врстама хладне атмосферске плазме и њихових међусобним синергијама. Постоје индикације да и RNS реактивне врсте испољавају учинак на разградњу *Alternaria* токсина те су неопходна даља истраживања у овом правцу.
- Полиномски модели другог реда показали су добре могућности предвиђања (коэффициенти детерминације за посматране параметре и кретали су се између 0,927 и 0,961) и на основу њих, развијен је оптимални третман за редукцију испитиваних *Alternaria* токсина.
- За прорачун АОН, АМЕ, ТЕН, Т и М, на нивоу статистичке значајности од $p < 0,05$ линеарни члан растојања је значајан за све излазне параметре, квадратни члан времена испољава утицај за модел редукције АОН, док је квадратни члан растојања значајан за вредности параметара Т и М. Члан мешовитог производа растојање $\times$ време је значајан за Т и М, односно, удела воде у узорку и температуре узорка након спроведеног третмана.
- На основу евалуација стандардне оцене третмана, одабран је оптимални третман ($d = 6 \text{ mm}$ и $t = 180 \text{ s}$) за редукцију испитиваних *Alternaria* токсина са SS оценом од 0,800 при којем се остварује редукција *Alternaria* токсина од 60,7% (АОН), 73,8% (АМЕ) и 54,5% (ТЕН), уз незнатно повећање температуре пшеничног брашна.
- Одабрани оптимални третман примењен на реалним узорцима односно на природно контаминираним узорцима млинских производа од пшенице је показао ефикасност у разградњи присутних *Alternaria* токсина.
- Степен редукције испитиваних *Alternaria* токсина је зависио од врсте млинских производа од пшенице као и од почетних концентрација присутних *Alternaria* токсина у истим узорцима пре третмана хладном атмосферском плазмом.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Резултати дисертације су у виду табела и слика јасно и прегледно систематизовани у четири логички повезане целине. Тумачење резултата засновано је на добром познавању предмета истраживања и технологије хладне атмосферске плазме. На основу нових сазнања и доступне научне литературе одговарајућом дискусијом образложени су сви уочени феномени. Правилним тумачењем експерименталних резултата изведени су адекватни и научно оправдани закључци. На основу наведеног, начин приказа и тумачења резултата у оквиру дисертације се оцењује позитивно.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Докторска дисертација написана је у складу са образложењем наведеним у пријави теме докторске дисертације.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Дисертација садржи све битне елементе карактеристичне за ову врсту публикације. Обиман преглед литературе у потпуности даје увид у досадашња сазнања неопходна за разумевање тематике и анализу добијених резултата истраживања. У експерименталном делу на одговарајући начин описане су све примењене аналитичке и статистичке методе.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Дисертација представља оригиналан допринос науци јер су на бази комплексних истраживања добијена јединствена сазнања о утицају хладне атмосферске плазме на технолошки квалитет и микотоксиколошку безбедност пшеничног брашна. Публиковање добијених резултата у оквиру ове дисертације ће свакако дати одговор на многа питања везана за примену плазме у технологији млинарстава и пекарских производа, али и указати на нове правце истраживања у овој области. Значајан допринос представљају и резултати испитивања могућности примене SRC методе у процени квалитета пасажних брашна. Захваљујући корелативној анализи и моделовању добијених резултата потврђена је могућност коришћења поменуте методе као алтернативе емпиријским реолошким методама које имају непроцењив значај у процени реолошких својстава теста.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Недостаци докторске дисертације нису уочени.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже да се докторска дисертација под називом: „*Утицај хладне атмосферске плазме на технолошки квалитет и безбедност пшеничног брашна*“ прихвати, а кандидату Милану Вукићу одобри одбрана.

У Новом Саду,
22.09.2020.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Александар Фиштеш, редовни професор - председник
Технолошки факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду

Др Драгана Шороња-Симовић, ванредни професор - ментор
Технолошки факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду

Др Сунчица Коцић-Танацков, доцент - члан
Технолошки факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду

Др Елизабет Јанић Хајнал, научни сарадник - члан
Научни институт за прехранбене технологије у Новом Саду,
Универзитет у Новом Саду

Др Никола Шкоро, виши научни сарадник - члан
Институт за физику Београд, Универзитет у Београду